

Уалиханова. Республика Казахстан, 020000, г. Кокшетау, тел.:87014275999, e-mail: madina-z99@mail.ru.

Калимжанова Роза Лаиковна* – доктор PhD, ассоциированный профессор кафедры педагогики, психологии и специального образования НАО «Костанайский региональный университет имени Ахмет Байтұрсынұлы», Республика Казахстан, 110000, г. Костанай, тел.: 87013382186, e-mail: roza.kalimjanova@mail.ru.

Ракишева Гульмира Мадиевна – PhD докторы, педагогика және психология кафедрасының қауымдастырылған профессоры, Ш.Уалиханов атындағы Көкшетау университеті, Қазақстан Республикасы, 020000, Көкшетау қ., тел.:87055829680, e-mail: gulmira_rakisheva@mail.ru.

Сабитова Диана Сайрановна – PhD докторы, педагогика және психология кафедрасының қауымдастырылған профессоры, Ш.Уалиханов атындағы Көкшетау университеті, Қазақстан Республикасы, 020000, Көкшетау қ., тел.: 87015271315, e-mail: dianasabitova@yahoo.com.

Жантемірова Мадина Балтабаевна – «Педагогика және психология» магистрі, педагогика және психология кафедрасының аға оқытушысы, Ш.Уалиханов атындағы Көкшетау университеті Қазақстан Республикасы, 020000, Көкшетау қ., тел.:87014275999, e-mail: madina-z99@mail.ru,

Калимжанова Роза Лаиковна* – PhD докторы, педагогика, психология және арнайы білім беру кафедрасының қауымдастырылған профессоры, Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университеті Қазақстан Республикасы, 110000, Қостанай қ., тел.: 87013382186, e-mail: roza.kalimjanova@mail.ru.

Rakisheva Gulmira Madiyevna – PhD, Associate Professor of the Department of pedagogy and psychology, Sh.Ualikhanov Kokshetau University NLC, Republic of Kazakhstan, 020000, Kokshetau, tel.: 87055829680, e-mail: gulmira_rakisheva@mail.ru

Sabitova Diana Sairanovna – PhD, Associate Professor of the Department of pedagogy and psychology, Sh.Ualikhanov Kokshetau University NLC, Republic of Kazakhstan, 020000, Kokshetau, tel.: 87015271315, e-mail: dianasabitova@yahoo.com

Zhantemirova Madina Baltabayevna – Master of Pedagogy and Psychology, Senior Lecturer of the Department of pedagogy and psychology, Sh.Ualikhanov Kokshetau University NLC, Republic of Kazakhstan, 020000, Kokshetau, tel.: 87014275999, e-mail: madina-z99@mail.ru

Kalimzhanova Roza Laikovna* – PhD, Associate Professor of the Department of Pedagogy, psychology and special education, Akhmet Baitursynuly Kostanay Regional University NLC, Republic of Kazakhstan, 110000, Kostanay, tel.: 87013382186, e-mail: roza.kalimjanova@mail.ru

FTAMP 14.07

ӨОЖ 37.02:371

https://doi.org/10.52269/22266070_2024_3_257

БОЛАШАҚ МҰҒАЛІМДЕРДІ БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫН КӘСІБИ МАМАНДЫҚ ТАҢДАУЫНА ЕРТЕ БЕЙІМДЕУГЕ ДАЙЫНДАУ

Сары Б.Б.* – «8D01301 – Бастауышта оқыту педагогикасы және әдістемесі» мамандығы бойынша докторантураның білім алушысы, Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті, Ақтөбе қ., Қазақстан Республикасы.

Абдиркенова А.К. – PhD докторы, педагогика, психология және арнайы білім беру кафедрасы қауымдастырылған профессорының м.а., Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университеті, Қостанай қ., Қазақстан Республикасы.

Жусупова Ж.А. – педагогика ғылымдарының кандидаты, доцент, мектепке дейінгі және бастауыш оқыту кафедрасының аға оқытушысы, Ақтөбе қ., Қазақстан Республикасы.

Сұлтанғалиева О.Қ. – PhD докторы, қазақ әдебиеті кафедрасының аға оқытушысы, Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті, Ақтөбе қ., Қазақстан Республикасы.

Зерттеу мақсаты – бастауыш сынып оқушыларын ерте жастан мамандыққа бейімдеуге дайындаудың маңыздылығын зерттеу және ұсыну болып табылды.

Америкалық психологтар Джозеф Луфт пен Гарри Ингхам өздерінің Джо мен Гарри ойлап тапқан Джохари терезесі адамды жан-жақты қырынан тануына көмектеседі.

Джохари терезесі әрбір кәсіби маманның өзінің ролі туралы ойлануға көмектеседі.

Зерттеу мәселесін анықтауда алдымен болашақ мұғалімдерді бастауыш сынып оқушыларын мамандыққа бейімдеуге дайындаудың өлшемдері мен көрсеткіштері зерделеніп, аталған өлшемдер мен көрсеткіштерге сәйкес эксперимент жұмыстары жүргізілді.

Зерттеуге Ақтөбе қаласындағы Қызылжар орта мектебі, Мыржақып Дулатов атындағы №63 мектеп-лицейі қатысты. Бұл тұрғыда 2-сынып оқушыларымен жұмыс қарастырылған. Барлығы 8 сынып, 238 бала қатысты. Орташа жасы 7,6 жасты құрады ($SD=95$). Барлық балалар күндізгі сабақтарға қатысып, қолданыстағы академиялық топтарға бөлінді.

Зерттеу барысында студенттер кездейсоқ түрде әр академиялық сыныпқа 7 адамнан тұратын топтарға бөлінді. Осы топтар шеңберінде кәсіптік бағдар беру бағдарламасын оқыту және жүзеге асыру жүргізілді. Эксперименттің мақсаттарын ескере отырып, іріктеудің рұқсат етілген қателігі $p=4.36$ аспайды. Бұл мектеп оқушыларының қазіргі үлгісі осы зерттеудің мақсаттары үшін репрезентативті болып табылатынын білдіреді.

Нәтижесінде сауалнама сұрақтарының рейтингі анықталып, сауалнаманың сенімділігі Кронбахтың альфа коэффициенті арқылы бағаланды.

Түйінді сөздер: бейімдеу, мамандық, кәсіби бағдар, статистика, еңбек, парадигма.

ПОДГОТОВКА БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ К РАННЕЙ АДАПТАЦИИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ К ВЫБОРУ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПРОФЕССИИ

Сары Б.Б.* – обучающийся докторантуры по специальности " 8D01301-Педагогика и методики начального обучения», Актюбинский региональный университет имени К.Жубанова, г. Актөбе, Республика Казахстан.

Абдиркенова А.К. – PhD доктор, и.о. доцента кафедры педагогической психологии и специального образования, НАО «Костанайский региональный университет имени Ахмет Байтұрсынұлы», г. Костанай, Республика Казахстан.

Жусупова Ж.А. – кандидат педагогических наук, доцент, старший преподаватель кафедры дошкольного и начального образования, г. Актөбе, Республика Казахстан.

Султангалиева О.К. – PhD доктор, старший преподаватель кафедры казахской литературы, Актюбинский региональный университет имени К.Жубанова, г. Актөбе, Республика Казахстан.

Целью исследования было изучение и представление важности подготовки младших школьников к адаптации к профессии в раннем возрасте.

Американские психологи Джозеф Луфт и Гарри Ингхэм помогают им узнать человека по многогранному аспекту окна Джохари, изобретенного Джо и Гарри. Окно Джохари помогает каждому профессионалу задуматься о своей роли. В определении проблемы исследования сначала были изучены критерии и показатели подготовки будущих учителей к адаптации младших школьников к профессии, проведены экспериментационные работы в соответствии с указанными критериями и показателями.

В исследовании приняли участие Кызылжарская средняя школа г. Актөбе и школа-лицей № 63 им. Мыржақыпа Дулатова. В данном контексте предусмотрена работа с учащимися 2 класса. Всего участвовало 8 классов, всего 238 детей. Средний возраст составлял 7,6 лет ($SD=95$). Все дети посещали очные занятия и были разделены на существующие академические группы.

В ходе исследования студенты были случайным образом разделены на группы по 7 человек для каждого академического класса. В рамках этих групп проведено обучение и реализация профориентационной программы. С учетом целей эксперимента допустимая погрешность выборки не превышает $p=4,36$. Это означает, что текущая модель школьников является репрезентативной для целей настоящего исследования. В результате был определен рейтинг вопросов опроса, а надежность опроса оценивалась с помощью альфа-коэффициента Кронбаха.

Ключевые слова: адаптация, профессия, профориентация, статистика, труд, парадигма.

PREPARING FUTURE TEACHERS FOR THE EARLY ADAPTATION OF YOUNGER STUDENTS TO THE OCCUPATIONAL CHOICE

Sary B.B.* – Doctoral student, "8D01301 – Pedagogy and methods of primary education" educational program, K.Zhubanov Aktobe Regional University, Republic of Kazakhstan.

Abdirkenova A.K. – PhD, acting Associate Professor of the Department of pedagogical psychology and special education, Akhmet Baitursynuly Kostanay Regional University, Republic of Kazakhstan.

Zhussupova Zh.A. – Candidate of Pedagogic Sciences, Associate Professor, Senior Lecturer of the Department of preschool and primary education, Aktobe, Republic of Kazakhstan.

Sultangaliyeva O.K. – PhD, Senior Lecturer of the Kazakh Literature Department, K.Zhubanov Aktobe Regional University, Republic of Kazakhstan.

The aim of the study was to explore and highlight the importance of preparing young schoolchildren for early adaptation to a profession. American psychologists Joseph Luft and Harrington Ingham help people understand individuals using their multifaceted concept of the Johari Window. The Johari Window helps

every professional reflect on their role. In defining the research problem, criteria and indicators for preparing future teachers to support young schoolchildren in adapting to a profession were initially studied. Experimental work was then conducted in accordance with these specified criteria and indicators.

Kyzylzhar secondary school in Aktobe and Myrzakyp Dulatov lyceum school No. 63 took part in the study. Myrzakyp Dulatova. In this context, the study involved working with 2nd-grade students. A total of 8 classes participated, consisting of 238 children. The average age was 7.6 years ($SD=95$). All students attended in-person classes and were divided into existing academic groups.

During the study, students were randomly divided into groups of 7 for each academic class. Within these groups, career guidance programs were taught and implemented. Considering the goals of the experiment, the permissible sampling error did not exceed $p=4.36$, indicating that the current student model is representative for the purposes of the research. As a result, a ranking of survey questions was determined, and the reliability of the survey was assessed using Cronbach's alpha coefficient.

Key words: adaptation, profession, career guidance, statistics, labor, paradigm.

Кіріспе

Балаларды ерте жастан мамандыққа бейімдеу айрықша маңызға ие болуда. Өскелең ұрпақ өзінің болашақ кәсібін саналы түрде таңдай білуге тиіс.

Құзырлы министрлік жоғары білім беру сапасын арттыруды қамтамасыз етуге тиіс. Жоғары оқу орындары мамандардың сапалы даярлануына жауап беруге міндетті.

Ғылымды дамыту – біздің аса маңызды басымдығымыз. Бұл саладағы түйткілдердің шешімін табу үшін жылдың соңына дейін заңнамаға өзгерістер енгізу қажет. Ең алдымен, жетекші ғалымдарымызға тұрақты және өз еңбегіне лайықты жалақы төлеу мәселесін шешу керек [1].

Бастауыш сынып оқушыларын болашақ кәсіби мамандық таңдауына ерте бейімдеуге дайындау бүгінгі өскелең мамандықты дұрыс таңдауына мүмкіндіктер береді.

Мектепте оқу-бұл мектеп оқушыларын кәсіби қызметке дайындайтын қадам. Кәсіби қызметтегі жетістік көбінесе мамандықты мұқият және ақылға қонымды таңдауға байланысты. Көбінесе мектеп түлектері болашақ мамандық туралы тек соңғы оқу жылында немесе мектептен шыққан кезде ойлайды. Бұл мамандық таңдауда білім алушылардың дайындығын, кәсіби өзін-өзі анықтауында жеткіліксіз болады.

Сондықтан мектеп оқушыларын мамандықтармен жүйелі түрде таныстыруды бірінші сыныптан бастап сабақ пен сабақтан тыс іс-әрекеттерді біріктіру арқылы бастау керек, онда оқушыларға қызығушылықтары бойынша мамандық таңдауға мүмкіндік беріледі.

Мамандық таңдаудағы қиындықтар балалардың екі санатында туындайды: кейбір балалар жақсы оқиды, олар бірнеше үйірмелерге қатысады. Олар бәрін жасайды. Алайда, ол да өз өмірін байланыстырғысы келетін нәрсені ұнататындығын анықтай алмайды. Нәтижесінде, екеуі де мамандық туралы, оның иесіне қойылатын талаптар туралы ақпараттың болмауына байланысты олар кездейсоқ немесе дұрыс емес мамандық немесе еңбек нарығында талап етілмеген мамандықты таңдайды.

Еңбек психологиясы шеңберінде арнайы бағыт, кәсіпке қатысты әлемді танумен, негізгі кәсіпке психологиялық сипаттама береді.

Бұл карьералық (мансаптық) психология деп те аталады. Тұлғаның кәсібилінену процесіндегі психологиялық заңдылықтары: кәсіби бағдарлану мен оқудан басталып, кәсіби биографиямен аяқталатын кезеңдерді қамтиды [2, б.193-194].

Дүниетанымды қалыптастыру қажеттілігін мамандыққа бейімдеу қажеттілігімен ұштастыруда өзіндік бағалаудың маңызы зор болады.

А.И. Липкинаның бастауыш сынып оқушыларымен «Өзінді 10-15 жылдан кейін қалайша елестетесің?» деген сұрағы бойынша жүргізген әңгімесін алайық. Әңгіме барысында: Мен машина құрастырып, досыммен Марсқа ұшамын. Мен аудармашы болып жұмыс істеп, барлық елді аралаймын, деген пікірінен, бастауыш сынып оқушыларының мамандық таңдауға деген алғышарттар жасап отырғанын байқауға болады.

Басқаша айтқанда, осы жұмыс аясында біз болашақ педагогтардың бастауыш сынып оқушыларын мамандыққа дайындауын дайындық деп түсінеміз, ал дайындық – бұл процестің нәтижесі, кәсіби қызметтің өзінде жүзеге асырылатын нәтиже.

Бастауыш сынып мұғалімі ерте кәсіптік бағдар берудің алдыңғы қатарында. Олар тек білім беріп қана қоймай, интеллектуалды дамуды ынталандырып, балаларға өз таланттарын анықтауға көмектесуі керек. Бастауыш сынып мұғалімінің оқушылардың мамандық таңдау санасын қалыптастырудағы жауапкершілігі әр адамның болашақ дамуына үлкен әсер етеді [3, б.4309–4317].

Ерте кәсіптік бағдар беру балалардың жеке басының дамуына ғана емес, сонымен қатар оларды болашақ мансап таңдауына дайындауға ықпал ететін маңызды факторға айналады. Бастауыш сынып мұғалімінің рөлі балалардың жеке ерекшеліктерін нәзік тұжырымдау және олардың әлеуетін ашуға жағдай жасау болып табылады [4, б.208–215].

Оқушылардың психофизиологиялық ерекшеліктері мен жеке қажеттіліктерін ескеруге бағытталған ерте кәсіптік бағдар беру оқу процесінің тиімділігіне айтарлықтай үлес қосады [5, б.26-30].

Кәсіптік бағдарлаудың әр түрлі әдістерін қолдану және деректерді өңдеудің статистикалық тәсілдерін қолдану студенттердің нақты профилдерін құруға және мамандық таңдауға қатысты жеке ұсыныстар беруге мүмкіндік береді. Ерте кәсіптік бағдарлаудың өзіндік моделін енгізу студенттердің ынтасы мен оқу жетістіктерін арттырудың қуатты құралы болып табылады [6].

Мақсат, міндеттері

Зерттеу мақсаты – бастауыш сынып оқушыларын ерте жастан мамандыққа бейімдеуге дайындаудың маңыздылығын зерттеу және ұсыну болып табылды.

Зерттеу міндеті – бастауыш сынып оқушыларын болашақ кәсіби мамандық таңдауына ерте бейімдеуге дайындау бүгінгі өскелең мамандықты дұрыс таңдауына ықпал ету.

Материалдар мен тәсілдер

Соңғы жылдардағы жаһандық қаржы проблемаларын есепке алып, таза экономикалық тұрғыдан қарағанда мұғалімдердің ролі ерекше. Мұғалімнің кәсіби шеберлігін стратегиялық дамыту мен қызметтік әрекетін тиімді басқару арқылы оқыту сапасын арттыруға болады деген дәлеледі тұжырымдар бар. Жақсы мұғалім оқушылардың мектептен сапалы білім алып шығуына, сөйтіп табысты жұмысқа орналасуына немесе әрі қарай білімін жалғастыруына себепкер болады. Оған қоса, «Білім беру стандарттары» мемлекеттің әл-ауқатын анықтайтын фактор саналады. Экономикалық өсудің өзі тұтас біріккен сыныптарда болып жатқан жағдайға байланысты. Стэнфорд университетінің көрнекті академигі, профессор Ханушек мектеп басшылығының нашар мұғалімдерді жұмыстан шығарып, жоғары нәтиже көрсеткендерді марапаттауының экономикаға пайда келтіріп, көп қаржы үнемдеуді мүмкін ететінін есептеп шығарды. Ол оқушылар қабілетін бағалаудың халықаралық бағдарламасының (Pisa) тестілері арқылы анықталған Біріккен Корольдіктегі білім беру сапасын зерделеп, осындай тұжырымға келген. Ханушектің айтуынша, егер британдық балалар канадалық стандарт бойынша білім алса, экономика өнімді болып, орташа жұмысшы жалақысы 17 пайызға артар еді. Оның пікірінше, үздік мұғалімдерді көп оқушы оқитын сыныптарға бөлу арқылы сол мұғалімнің ықпалын арттыруға болады [7,б.23-24].

Өзіндік сана-сезімді жақсартуға болатын бірқатар нақты әдістер бар. Америкалық психологтар Джозеф Луфт пен Гарри Ингхам өздерінің Джо мен Гарри есімдерін біріктіріп, «Джохари» деп аталатын әдісті ойлап тапты [7,б.58-59].

Джохари терезесі төртбұрыш түрінде болады, ол адамды төрт қырынан алып көрсететін ақпаратты береді. 1-кестеде Джохари терезесінің негізгі сипатамалары көрсетілген.

1 кесте – Джохари терезесі

Сипаттамалар	Менің бойымнан не көресіз?	Менің бойымнан нені көре алмадыңыз?
Өзімнің бойымнан не көремін ?	Ашық	Бүркелген
Өз бойымнан нені байқамаймын?	Жасырын	Белгісіз

Джохари терезесі мұғалім көмекшісіне де, жетекшісіне де, сондай-ақ мектеп директорына да өз кәсіби ролі туралы ойлануға көмектеседі. Сонымен қатар бұл жеке тұлғаларды өз өміріндегі басқа адамдардың ролі туралы да ойлануға жетелейді. Мұндай жаттығуларды үнемі жасау мұғалімнің өзін-өзі тануына және мұғалімдік сияқты командада жұмыс істеуді қажет ететін кәсіби салада басқалары түсінуі үшін пайдалы.

Кейбір мамандықтың тарихы ұзын сонар. Мәселен, құқық пен медицина қоғамдық тәртіп пен жеке адамның денсаулығына қызмет етеді. Дегенмен ағарту дәуірі мен өнеркәсіптік революция кезеңінен бастап, арнайы білімді қажет ететін басқа да кәсіби топтар, мысалы инженерия, бухгалтерлік есеп, адамға күтім жасау мен оқыту салалары пайда болып, дами бастады. Бүгінде заманауи күрделі қоғамның дамуы жоғары деңгейде ұйымдастырылған мамандықтар тобының кең ауқымына тәуелді болып отыр.

2 кесте – Болашақ мұғалімдерді бастауыш сынып оқушыларын мамандыққа бейімдеуге дайындаудың өлшемдері мен көрсеткіштері

Компоненттер	Көрсеткіш	Әдістемелер
Мотивациялық	- бастауыш сынып оқушыларын мамандыққа бейімдеуге деген қызығушылық; - бастауыш сынып оқушыларының психологиялық және физиологиялық ерекшеліктерін ескеру қажеттілігін түсіну; - бастауыш сынып оқушыларын мамандыққа бейімдеуге байланысты қиындықтарды жеңуге дайын болу.	Әңгімелесу

2-кестенің жалғасы

Когнитивтік	- бастауыш сынып оқушыларын мамандыққа бейімдеу бойынша теориялық мәліметтерді білу; - жас ерекшелік психологиясын және педагогиканың жалпы негіздерін білу.	Студенттерге арналған бейімделу тестілері
Іс-әрекеттік	- бастауыш сынып оқушыларын мамандыққа бейімдеу бойынша өз қызметін ұйымдастыра білу	Сауалнама
Рефлексивті-шығармашылық	- талдау қабілеті - өз қызметін жетілдіре білу.	Студенттерге арналған тапсырмалар «Өнімді қызметті талдау» әдістемесі

Зерттеу мәселесін анықтауда алдымен болашақ мұғалімдерді бастауыш сынып оқушыларын мамандыққа бейімдеуге дайындаудың өлшемдері мен көрсеткіштерін анықтап, зерделедік.

2-кестеде болашақ мұғалімдерді бастауыш сынып оқушыларын мамандыққа бейімдеуге дайындаудың өлшемдері мен көрсеткіштері көрсетілген.

Нәтижелер

Болашақ мұғалімдерді бастауыш сынып оқушыларын мамандыққа бейімдеуге дайындаудың өлшемдері мен көрсеткіштері және деңгейлеріне сәйкес эксперимент жұмыстары жүргізілді.

Зерттеуге Ақтөбе қаласындағы Қызылжар орта мектебі мен Мыржақып Дулатов атындағы № 63 мектеп-лицейі қатысты. Бұл тұрғыда 2-сынып оқушыларымен жұмыс қарастырылған. Барлығы 8 сынып, 238 бала қатысты. Орташа жасы 7,6 жасты құрады (SD=95). Барлық балалар күндізгі сабақтарға қатысып, қолданыстағы академиялық топтарға бөлінді.

Зерттеу барысында студенттер кездейсоқ түрде әр академиялық сыныпқа 7 адамнан тұратын топтарға бөлінді. Осы топтар шеңберінде кәсіптік бағдар беру бағдарламасын оқыту және жүзеге асыру жүргізілді. Эксперименттің мақсаттарын ескере отырып, іріктеудің рұқсат етілген қателігі $p=4.36$ аспайды. Бұл мектеп оқушыларының қазіргі үлгісі осы зерттеудің мақсаттары үшін репрезентативті болып табылатынын білдіреді.

Талқылау

Бастауыш сынып оқушыларының мансаптық бағдарлануының алғашқы белгілерін анықтау үшін қойылған мақсаттарға сәйкес сауалнаманың түпнұсқасы жасалды. Саралау әдісін қолдана отырып, осы сауалнамаға арналған төрт негізгі сұрақ, сонымен қатар мансаптық бағдар контекстінде одан әрі туралау үшін жауап нұсқалары анықталды. Рейтинг нәтижелері 3 кестеде келтірілген. 3-кестеде сауалнама сұрақтарының рейтингі берілген.

3 кесте – Сауалнама сұрақтарының рейтингі

Сұрақ	Дәрежесі	p
Өскенде кім болғың келеді ?	1	0.034
Сізге жаңа нәрселерді немесе қызықты фактілерді үйрену қалай ұнайды?	2	0.036
Сізге қай сабақ көбірек ұнайды?	3	0.044
Сіз бос уақытыңызда не жасағанды ұнатасыз?	4	0.045

Сауалнама сұрақтарына жауаптар Климовтың бастауыш сынып оқушыларымен жұмыс істеуге бейімделген мамандықтардың классикалық төрт деңгейлі классификациясына сәйкес берілді. Бұл тұрғыда " тұлға-белгілер жүйесі " белсенділік пен спортқа баса назар аудара отырып, осы жас тобының мүдделеріне сәйкес сараланды

- A – (адам-адам)
- B – (адам-технология)
- C – (адам-өнер)
- D – (адам – табиғат)
- E – (адам – спорт)

Зерттеуге болашақ мұғалім студенттер, сондай-ақ бастауыш сынып оқушыларын іріктеуді қамтитын бірнеше оқу орындары алынды.

Зерттеу үшін Қ. Жұбанов Атындағы Ақтөбе өңірлік университеті, С.Бөйішев Атындағы Ақтөбе университеті мен Х.Досмухамедов атындағы Атырау университетінің студенттері қатысты.

Студенттермен терең сұхбат жүргізілді. Неліктен бастауыш сынып оқушыларын мамандыққа бейімдеу керектігі туралы сұрақтардан бастап, біз олардың мамандыққа бейімдеуге дайындығының ықтимал бағыттарын анықтадық. Студенттерден мамандыққа бейімдеудегі қиындықтар, неліктен бейімдеуді бастауыштан сыныптан бастау туралы сұралды. Әр сұхбат 30 минутқа созылды.

Сұхбатқа арналған сұрақтар:

1. Неліктен бастауыш сынып оқушыларын мамандыққа бейімдеу керек деп ойлайсыз?
2. Бастауыш сынып оқушыларын мамандыққа бейімдеу процесінде қандай қиындықтарға тап болуыңыз мүмкін?

3. Бұл қиындықтарды жеңуге дайынсыз ба?

4. Неліктен бейімделуді бастауыш мектептен бастау маңызды болады ?

Сауалнаманың сенімділігі Кронбахтың альфа коэффициенті арқылы бағаланды. Алты өлшеу жүргізілді, нәтижесінде келесі нәтижелер алынды: 0.98; 0.88; 0.91; 0.90; 0.91; 0.91. Осылайша, орташа мәні 0,915 құрайды. Демек, сауалнама ағымдағы зерттеу мақсаттары үшін сенімді. Деректер хи-квадрат тесті мен р-мәні арқылы түсіндірілді. Талдау SSPS 2016 және Microsoft Excel 2017 көмегімен жүргізілді.

Қорытынды

Оқу үрдісіндегі үрдістерді байқау болашақ тәрбиешілер арасында ерте мансаптық бағдарлау дағдыларының жүйелі түрде дамымағандығын көрсетеді. Білім берудің алғашқы кезеңдерінде жас оқушылармен жұмыс істеудің тиісті құралдары мен тәсілдерін ұсынудағы мұндай мұғалімдерді даярлауға кешенді көзқарасты қажет етеді. Болашақ мұғалімдердің ерте кәсіптік бағдар беру жағдайында сапалы білім алуын қамтамасыз ету тек теориялық білімді ғана емес, сонымен қатар практикалық дағдыларды да қамтамасыз ететін мамандандырылған курстар мен семинарларды өткізуді талап етеді. Бұл педагогикалық білімнің сапасын анықтап қана қоймайды, сонымен қатар студенттердің кейінгі кәсіби таңдауына әсер етіп, бұл саланы жоғары оқу тәжірибесінің ажырамас бөлігіне айналдырады. Педагогикалық дайындықтың осы аспектісін өзектендіру оқытудың заманауи талаптарын көрсетіп қана қоймайды, сонымен қатар болашақта бәсекеге қабілетті және жоғары білікті мамандарды қалыптастыруда стратегиялық маңызға ие болады.

Ағымдағы зерттеудің мақсаты-болашақ мұғалімдерді бастауыш мектеп оқушыларының ерте кәсіби бейімделуіне даярлау бағдарламасын жасау.

Нәтижесінде келесі мақсаттар тұжырымдалды:

1. Бастауыш мектеп оқушыларының кәсіптік бағдар беру деңгейін анықтау.

2. Болашақ мұғалім-студенттерге мектеп оқушыларының кәсіби бағдарын арттыруға бағытталған курс өткізу.

3. Курсқа дейінгі және кейінгі нәтижелерді салыстыру.

Қаржыландыру туралы ақпарат. Мақала Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі Ғылым комитетінің 2022-2024 жылдарға арналған «Жас Ғалым» жобасы бойынша жас ғалымдардың зерттеулерін гранттық қаржыландыруда АР 14972739 «ЖОО-да медиабілім беру арқылы студенттердің медиасауаттылығын қалыптастырудың ғылыми негіздері» ғылыми жобасын іске асыру шеңберінде дайындалған.

ӘДЕБИЕТТЕР:

1 Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың қазақстан халқына жолдауы «Халық бірлігі және жүйелі реформалар – ел өркендеуінің берік негізі», <https://www.akorda.kz> (жүгінген уақыты 01.09.2021).

2 Үсембаева Р.Б. Психология [Мәтін]: оқулық / Р.Б. Үсембаева. – Алматы: Эпиграф, 2019. – 252 бет.

3 Gulyamov, D. R., Nurboev, K. M., Mansurova, S. R., & Khuzhakulov, N. T. The problem of gender orientation of children's education process [Text] / D. R. Gulyamov, K. M. Nurboev, S. R. Mansurova, N. T. Khuzhakulov // Analytical review. Journal of Positive School Psychology. – 2022. – 6(9). – P. 4309-4317.

4 Sivevska, D., Runceva, J. The role of the pedagogue in the professional orientation of the students. In Scientific conference with international participation “Contemporary discourse in science” [Text] / D. Sivevska, J. Runceva // Shumen, Bulgaria: Constantine of Preslav University of Shumen – 2021. – pp. 208-215.

5 Shipareva, K.V., Menshikova, I., Maksimova, S. V., Gerasimova, E.L., Mayorova, E.E., Bogatova, P.D. Model of the early professional orientation for individualization of the educational process [Text] / K.V. Shipareva, I. Menshikova, S.V. Maksimova, E.L. Gerasimova, E.E. Mayorova, Bogatova, P.D. European Journal of Education and Pedagogy. – 2023. – № 4(2). – P. 26-30. <https://doi.org/10.24018/ejedu.2023.4.2.586>.

6 Kimmerle, B., zu Sayn-Wittgenstein Hohenstein, F., & Offenberger Pediatric nurses in early childhood intervention in Germany – emergence of a new professional role: Situational analysis and mapping [Text] / B. Kimmerle // Forum Qualitative Sozialforschung Forum: Qualitative Social Research. – 2023. – № 24(2), Article 5. <https://doi.org/10.17169/fqs-24.2.4036>.

7 Григг Расселл Бастауыш мектеп мұғалімі: шеберлікті шыңдау [Мәтін] / Григг Расселл // Алматы: «Ұлттық аударма бюросы» қоғамдық қоры, 2020. – 600 бет.

8 О’Лири З. Зерттеу жобасын жүргізу [Мәтін]: негізгі нұсқаулық / З. О’Лири // Алматы: «Ұлттық аударма бюросы» қоғамдық қоры. – 2020. – 472 бет.

REFERENCES:

- 1 Memleket basshysy Қасым-Жомарт Тоқаевтың Қазақстан халқына жолдауы «Halyk birligi zhane zhujeli reformalar – el orkendeuinin berik negizi» [Message of the Head of State Kassym-Jomart Tokayev to the people of Kazakhstan "The unity of the people and systematic reforms are a solid foundation for the country's prosperity"]. 09/01/2021. Available at: <https://www.akorda.kz> (accessed 01 September 2021). (In Kazakh).
- 2 Usembayeva R. B. *Psihologiya* [Psychology]. Almaty, E'pigraf, 2019, 252 p. (In Kazakh).
- 3 Gulyamov D.R., Nurboev K M., Mansurova S.R., Khuzhakulov N.T. The problem of gender orientation of children's education process: Analytical review. *Journal of Positive School Psychology*, 2022, 6(9), pp. 4309–4317.
- 4 Sivevska D., Runceva J. The role of the pedagogue in the professional orientation of the students. In *Scientific conference with international participation "Contemporary discourse in science"*. Shumen, Bulgaria, Constantine of Preslav University of Shumen, 2021, pp. 208–215. (In Bulgarian).
- 5 Shipareva K.V., Menshikova I., Maksimova S.V. et al. Model of the early professional orientation for individualization of the educational process. *European Journal of Education and Pedagogy*, 2023, 4(2), pp. 26–30. <https://doi.org/10.24018/ejedu.2023.4.2.586>.
- 6 Kimmerle B., zu Sayn-Wittgenstein Hohenstein F., Offenberger. Pediatric nurses in early childhood intervention in Germany—emergence of a new professional role: Situational analysis and mapping. *Forum Qualitative Sozialforschung Forum: Qualitative Social Research*, 2023, 24(2), Article 5. <https://doi.org/10.17169/fqs-24.2.4036> (In German).
- 7 Grigg Russell. *Bastauysh mektep mugalimi: sheberlikti shyndau* [Elementary School teacher: honing skills]. Almaty, «Ulttyk audarma byurosy» kogamdyk kory, 2020, 600 p. (In Kazakh).
- 8 O'Leary Z. *Zertteu zhubasyn zhurgizu* [Conducting the research project: a basic guide]. Almaty, «Ulttyk audarma byurosy» kogamdyk kory, 2020, 472 p. (In Kazakh).

Авторлар туралы мәліметтер:

Сары Болған Бақдәулетқызы* – «8D01301 – Бастауышта оқыту педагогикасы және әдістемесі» мамандығы бойынша докторантураның білім алушысы, Қазақстан Республикасы, 030000, Ақтөбе қ., Молдағұлова 34, тел.: 8-701-437-89-15, e-mail: amir05102020@mail.ru.

Абдиркенова Акбидаш Капановна – PhD докторы, педагогика, психология және арнайы білім беру кафедрасы қауымдастырылған профессорының м.а., Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университеті, Қазақстан Республикасы, 110000, Қостанай қ., тел.: 8-705-226-94-79, e-mail: Akbidashabdirkenova@mail.ru.

Жусупова Жанна Азатовна – педагогика ғылымдарының кандидаты, доцент, мектепке дейінгі және бастауыш оқыту кафедрасының аға оқытушысы, Қазақстан Республикасы, 030000, Ақтөбе қ., Молдағұлова 34, тел.: 8 – 701-808-13-08, e-mail: Zhanna.zhusupova@inbox.ru.

Сұлтанғалиева Ольга Қашымқызы – PhD докторы, қазақ әдебиеті кафедрасының аға оқытушысы, Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті, Қазақстан Республикасы, 030000, Ақтөбе қ., Молдағұлова 34, тел.: 8-702-616-00-74, e-mail: Sultangalieva_74@mail.ru.

Сары Болған Бакдаулетовна* – обучающийся докторантуры по специальности "8D01301- Педагогика и методика начального обучения", Актюбинский региональный университет имени К.Жубанова, Республика Казахстан, 030000, г. Актөбе, Молдагулова 34, тел.: 8-701-437-89-15, e-mail: amir05102020@mail.ru.

Абдиркенова Акбидаш Капановна – доктор PhD, и.о. ассоциированного профессора кафедры педагогики, психологии и специального образования, Костанайский региональный университет имени Ахмета Байтұрсынұлы, Республика Казахстан, 110000, г. Костанай, тел.: 8-705-226-94-79, e-mail: Akbidashabdirkenova@mail.ru.

Жусупова Жанна Азатовна – кандидат педагогических наук, доцент, старший преподаватель кафедры дошкольного и начального обучения, Республика Казахстан, 030000, г. Актөбе, Молдагулова 34, тел.: 8-701-808-13-08, e-mail: Zhanna.zhusupova@inbox.ru.

Сұлтанғалиева Ольга Кашимовна – доктор PhD, старший преподаватель кафедры казахской литературы, Актюбинский региональный университет им. К.Жубанова, Республика Казахстан, 030000, г. Актөбе, Молдагулова 34, тел.: 8-702-616-00-74, e-mail: Sultangalieva_74@mail.ru.

Sary Bolgan Bakdauletovna* – Doctoral student, "8D01301 – Pedagogy and methods of primary education" educational program, K.Zhubanov Aktobe Regional University, Republic of Kazakhstan, 030000, Aktobe, 34 Moldagulova Str., tel.: 8-701-437-89-15, e-mail: amir05102020@mail.ru.

Abdirkenova Akbidash Kapanovna – PhD, acting Associate Professor of the Department of pedagogy, psychology and special education, Akhmet Baitursynuly Kostanay Regional University, Republic of Kazakhstan, 110000, Kostanay, tel.:8-705-226-94-79, e-mail: Akbidashabdirkenova@mail.ru.

Zhussupova Zhanna Azatovna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Senior Lecturer of the Department of preschool and primary education, K.Zhubanov Aktobe Regional University, Republic of Kazakhstan, 030000, Aktobe, 34 Moldagulova Str., tel.: 8-701-808-13-08, e-mail: Zhanna.zhusupova@inbox.ru.

Sultangaliyeva Olga Kashymovna – PhD, Senior Lecturer of the Kazakh literature Department, K.Zhubanov Aktobe Regional University, Republic of Kazakhstan, 030000, Aktobe, 34 Moldagulova Str., tel.: 8-702-616-00-74, e-mail: @Sultangaliyeva_74 mail.ru.

XFTAP 14.25.07

ОӘК 373.3

https://doi.org/10.52269/22266070_2024_3_264

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ОҚУ МОТИВАЦИЯСЫН АРТТЫРУ

Тұрғанбаева Б.Ш. – педагогика ғылымдарының кандидаты, педагогика кафедрасының қауымдастырылған профессоры, «Семей қаласының Шәкәрім атындағы университеті» КеАҚ, Семей қ, Қазақстан Республикасы.*

Утешкалиева А.М. – педагогика ғылымдарының кандидаты, мектепке дейінгі және бастауыш білім кафедрасының қауымдастырылған профессоры, Х.Досмұхамедов атындағы Атырау мемлекеттік университеті, Атырау қ, Қазақстан Республикасы.

Смаглий Т.И. – педагогика ғылымдарының кандидаты, педагогика, психология және психология және арнайы білім беру кафедрасының қауымдастырылған профессоры, Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университеті, Қазақстан Республикасы.

Шалгимбекова К.С. – педагогика ғылымдарының кандидаты, педагогика, психология және психология және арнайы білім беру кафедрасының аға оқытушысы, Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университеті, Қазақстан Республикасы.

Ғылыми мақала бастауыш сынып оқушыларының оқу үлгерімін арттыру құралы ретінде оқуға деген мотивациясын арттыру тақырыбын ашады, бұл бүгінгі күні өзекті және мұқият зерттеуді қажет етеді. Осы мәселе бойынша тарихи, ғылыми-педагогикалық әдебиеттерге шолу жасалды. Әдебиеттерге шолу оқушылардың мотивациясын арттырудың көптеген шешімдерін анықтады. Бастауыш сынып оқушыларын оқыту кезінде оқушылардың шығармашылық жұмысының үлгерімі мен өнімділігін арттыру құралы ретінде оқыту мотивациясын қалыптастыру қажеттілігі негізделген. Бастауыш мектепте оқытудың мотивация деңгейін және соның салдарынан жетістіктерін арттыруға: мұғалімнің оқу материалының мазмұнын пайдалану; сабақтың құрылымдық элементтерін жүйелі жоспарлау және тиімді үйлестіру, оқушылардың зияткерлік жұмысын сәтті ұйымдастыру және оқушылардың танымдық іс-әрекетінің нәтижелерін дәлелді, объективті бағалау ықпал ететіні дәлелденді. Сондай-ақ мақалада оқу мотивациясын арттыру жолдары ашылады. Жүргізілген зерттеу жұмыстарының нәтижесінде бастауыш сынып оқушыларының оқуға деген мотивациясын арттыру шығармашылық, ізденушілік және қызушылық белсенді іс-әрекеттері арқылы деңгейлерінің жоғары болатындығы анықталған. Аталған зерттеудің нәтижелері бастауыш білім беру ұйымдарында оқушылардың оқуға деген мотивациясын анықтау мәселелерін зерделеу шеңберінде эмпирикалық, талдау, педагогикалық диагностикалау секілді зерттеу жүргізу міндеттерін іске асырудың табыстылығын анықтауға мүмкіндік береді.

Түйінді сөздер: мотивация, бастауыш мектеп, шығармашылық қатысу, оқу үлгерімі, жоспарлау.

ПОВЫШЕНИЕ МОТИВАЦИИ К ОБУЧЕНИЮ У УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

Тұрғанбаева Б.Ш. – кандидат педагогических наук, ассоциированный профессор кафедры педагогики, НАО «Университет Шакарима город Семей», г. Семей, Республика Казахстан.*

Утешкалиева А.М. – кандидат педагогических наук, ассоциированный профессор кафедры дошкольного и начального образования, НАО «Атырауский университет имени Халела Досмұхамедова», г. Атырау, Республика Казахстан.

Смаглий Т.И. – кандидат педагогических наук, ассоциированный профессор кафедры педагогики, психологии специального образования, Костанайский региональный университет имени Ахмет Байтұрсынұлы, г. Костанай, Республика Казахстан.